SÖRMLANDS-LÅTEN

Nr 2 2022

Medlemstidning för Södermanlands Spelmansförbund

Sörmlandslåten

Medlemstidning för **Södermanlands Spelmansförbund**
c/o Lars Wennerholm

Sockenvägen 9, 623 33 Eskilstuna

pg: 12 24 74-0
org.nr. 818500-9233

Medlemstidningen Sörmlandslåten
Ansvarig utgivare:
Adela Björn

Redaktionskommitté:
Birgitta Stenberg (sormlandslaten@sormlandsspel.se)
Kerstin Lanbeck Vallén (sormlandslaten@sormlandsspel.se)

Styrelse:

Styrelse	
Ordförande	Adela Björn
Vice ordf	Maria Melin
Sekreterare	Christina Frohm
Kassör	Klara Holstad
Övr ledamöter	Emma Tjernström, Lars Wennerholm, Ing-Marie Rapp
Suppleanter:	Thor Pleijel

Revisorer: Amanda Gydemo-Östbom och Ammi Wadman

Revisorssuppleant: Annelie Sandell

Framsidan: C.G. Axelsson (foto ur Spelmansförbundets arkiv)

Skicka din **e-postadress** till oss, då kan du få information digitalt! Och kom ihåg att meddela ändringar; vid varje utskick får vi några mail i retur pga felaktiga e-post-adresser!
Skicka adressen till *nyhetsbrev@sormlandsspel.se*

Bidrag till kommande nummer av tidningen vill vi ha som word-fil eller text-fil till sormlandslaten@sormlandsspel.se. (Kontakta redaktionen om du vill skicka fysiskt material.)

Använd om möjligt Times New Roman, stl 10 med 1,15 i radavstånd. Bifoga gärna bilder (i jpeg-format som separata filer), det lättar upp och gör det enklare att läsa tidningen. Vi förbehåller oss rätten att redigera insända bidrag, samt i förekommande fall sortera och prioritera bland insända bidrag.

Annonser om evenemang skickas till Kerstin Lanbeck Vallén kerstin.lanbeck@telia.com som lägger upp dem på www.sormlandsspel.se där all aktuell information återfinns.

Ordförande har ordet

September månad, en utav mina favoritmånader. I en sprakade färgfest ska nu naturen lägga sig för en stunds vila. Men vi på Sörmlands spelmansförbund börjar istället vakna! Äntligen kan vi ses och musicera, dansa och sjunga ihop igen! Väntan har varit lång!
I helgen hade vi den första septemberträffen sedan pandemin. Vi var ett 40-tal personer som fick njuta av Carina Normansson och Daniel Reids fina kurser, Malmköpings värdshus förträffliga mat och lokalen, Karin Kolterud och Johanna Dahls finstämda och inspirerande konsert med kvinnotema och så klart; varandras musik och sällskap. Det var som sagt, efterlängtat. "Tänk, nu är de här, de finns på riktigt" sa en styrelsemedlem till mig, jag kände precis likadant. Det kändes så härligt att få se er alla, nya som gamla. Jag är ju religionslärare och brukar prata om att det är tillsammans med andra som vi får de starkaste upplevelserna. För en troende människa upplevs det starkare när man ber tillsammans med andra, jämfört med ensam bön på kammaren. Precis så är det också med musiken, det händer något särskilt när vi får mötas och musicera ihop. Låt oss hoppas att vi nu får fortsätta göra det.
Och på tal om "ihop", tillsammans lyckades vi samla över 16 000 kr, då delar av Bernt Olssons kvarlåtenskap såldes. Dessa pengar går nu till välbehövlig hjälp i Ukraina. Jag tror Bernt gläder sig, tillsammans med de andra "harpspelarna" där ovan, över detta. Tack alla, för er hjälp, för er sång och musik och närvaro. Hoppas ni är sugna på mer, för det är vi!

Ordförande
Adela Björn

ÄNTLIGEN

En vy över dansbanan med alla tillresta spelmän och dansare.

ropade vi alla ut. Äntligen kom den stora dagen. Äntligen fick vi träffas igen! Äntligen fick vi kramas igen! Äntligen fick vi åka på spelmansstämma igen! Äntligen var allt som vanligt igen! Sa i alla fall Den Stora Folkhälsomyndigheten. Men var det verkligen det? Väldigt försiktigt kröp vi ut ur våra karantäner, med några munskydd i ena fickan och en liten flaska handsprit i den andra. Vi höll behörigt avstånd till omgivningen och reagerade direkt då någon i närheten råkade hosta till. Vi såg oss lite blygt omkring. Hur var det nu man gjorde? Skulle man hälsa med armbågen eller kanske den här personen hälsade genom att kicka till med foten? Eller hade hen återgått till att handhälsa? Hur såg man det i förväg? Tänk om man gjorde fel. Eller tänkte människan mitt emot dig – hemska tanke (!) – ta dig i sin famn och kramas, nu när vi återigen fick träffas på möten och konferenser. Vad konstigt det kändes att träffa människor i verkligheten (IRL) på ett möte, och inte via en skärm. Det var ovant att sitta och prata rätt ut och slippa trycka på en knapp, när man ville säga något. Och vad fint att kunna se allesammans runt bordet. Men visst saknade man den där lilla inblicken man fick i kollegornas hem i bakgrunden? Varför har han den där fula tavlan på väggen? Vattnar hon aldrig sina blommor? Kunde hen inte ha valt ett annat rum att sitta i? Vissa kollegor ville visa sin datavana genom att välja en annan bakgrund. Ett alplandskap! Vem tror han att han är? Jaha, och vad är det för fel på ditt vardagsrum? Vad är det du inte vill visa för oss?

Sommaren öppnade sig och erbjöd spelmansstämmor precis som förr. Många tog fram packningen, som stått färdig i tre år och drog iväg mot Ransäter, Delsbo och/eller Bingsjö eller något annat av de riktigt stora evenemangen, som välkomnade sin publik igen. Själv kände jag mig inte riktigt redo för det ännu, så jag blev kvar på hemmaplan. Men även hemmaplan erbjöd tillfällen till scen-, all- och buskspel. Vagnhärads Hembygdsförening, som driver Trostorps Hembygdsgård, bjöd in till sin traditionella spelmansstämma den 24/7. En liten fin spelmansstämma i en traditionell och stämningsfull omgivning uppe på Hembygdsgården. Dessvärre blev det i år en schemakrock, då den nystartade spelmansstämman ute på Hyttlöt, hemma hos familjen Landin långt ute i Gåsingeskogarna, gick av stapeln samma dag. Olyckligt naturligtvis, men jag tror mig veta att bägge stämmorna fick gott om spelmän på besök. Jag hamnade, som någon form av medarrangör, på stämman på Hyttlöt, där gräsmattan framför dansbanan snabbt fylldes av bilar. Den dansbana, som dansats på av tusen sinom tusen fötter de år då Gåsinge Dillnäs Dansgille hade sin glanstid och eldsjälen och dansivraren Olle Olsson befolkade varje dansgolv inom 10 mils radie. Genom ett samarbete med nätverket EPOS, med flamencodansaren Pia Pohjakallio i spetsen, förverkligades förra

→

sommaren en av Bengt och Kerstin Landins stora drömmar – att det återigen fick ljuda folkmusik ute på Hyttlöt och att den fina dansbanan på nytt fick befolkas av ivriga dansfötter. Och så blev det. Och vilken succé det blev. Folkmusik och sång till dans, dans till musik, buskspel, visstuga, allspel, utedass och allt som hör en spelmansstämma till.

Sigridslunds Café och Handelsbod, med oförtröttliga Åsa och PeO Jacobsson, bjöd även i år in till spelmansstämma i de natursköna omgivningarna i Södermanlands mittpunkt. Det blev allspel på altanen och buskspel ute i trädgården och ett efterspel bland det otroligt frestande utbudet av diverse godsaker att äta och/eller dricka inne i caféet.

Det känns skönt och befriande att vi åter får åka på spelmansstämma och spela på våra instrument, sjunga och dansa tillsammans med alla andra. Tack alla ni, som orkar arrangera och hålla den här viktiga traditionen vid liv. Tack alla ni, som kommer och spelar, sjunger och dansar. Må det bli många tillfällen än!

Text och bild: Leif Johansson

Maestro och hemmansägare Bengt Landin i en svängig pose på dansgolvet, med ett av sina barnbarn.

En liten, mysig stämma med stort hjärta

Text och bild: Åke Andersson

Söndagen den 21 aug hade vi vår traditionsenliga hembygdsdag med spelmansstämma säger Åke Andersson Turinge-Taxinge Hembygdsförening och ansvarig för spelmansstämman. Vi vill med den här dagen uppmärksamma vår hembygd genom att visa vår fina hembygdsgård och vår nya hembygdsdräkt och bjuda på musik bland annat från Turinge och Taxinge.
På programmet stod bl a uppvisning av hantverk och visning av vårt bildarkiv och en ny utställning om ingenjör Moll som medverkade till att anlägga och bygga Nykvarns pappersbruk 1847. Allt detta ackompanjerades av olika sorters spelmansmusik och visor under hela eftermiddagen. Jag tror att det är den här mixen som har tilltalat publiken säger Åke.

Allspel, scenspel, buskspel och visstuga
Hembygdsdagen och spelmansstämman inleddes med att vår ordförande Britt-Marie Ellis Nygren hälsade alla hjärtligt välkomna och sen vidtog allspelet under ledning av Rolf Siwertz. – Som allspelsledare är jag jättenöjd med att det var många deltagare och det lät så bra, säger Rolf.
Direkt efter allspelet började scenspelet och buskspelet, och inne i Smedsbygget hade vi en visstuga där ett 10-tal personer delade med sig av egna och andras visor under ledning av Ylva Paulsson och Anna-Lena Hasselberg från Södertälje.
Uppträdde gjorde Hembygdsföreningens spelmän, Lästringe låtar, Bengt Johansson och Nisse Carlsson Lundbäck, Telge Spelmän, Nykvarns-cittrorna med sångfåglarna, Henrik Lindberg (nybliven riksspelman), Tannasq pipe band, Nisse Carlsson Lundbäck och hans son Calle, Anders Hägg, Telgebälgarna, Skeppis Mandolingrupp, Östlund och Andersson och PiVO.

Slutspel
Rolf Siwertz höll även i slutspelet och ledde många av låtarna. Mycket bra att fler klev fram och också ledde låtar eller kom med önskningar kommenterade han. Det här var den roligaste delen av stämman, man var avslappnad och uppvärmd och kunde spela friare. Det märktes att många var spelsugna och stannade ett extra tag.

Stort tack alla gäster, hantverkare, spelmän och funktionärer som tillsammans med solen medverkade till att det blev en riktig festdag. Boka in söndagen den 20 augusti 2023 för nästa hembygdsdag med spelmansstämma i Nykvarn.

Några röster om stämman från deltagande spelmän:

-Det var en toppentrevlig stämma med mycket folk, även folk utan instrument. Bra musik så länge vi var kvar, vi skulle bort ganska tidigt.

-Jag trivdes bra på stämman. Övade och spelade med Mandolingruppen och deltog en stund i Visstugan. Det avslutande slutspelet var väldigt lyckat och uppskattat av dom som deltog,

-Trevlig och välordnad stämma tycker jag. Det är mysigt med mindre stämmor ute på landet, hembakat fikabröd och gott kaffe. Om jag skulle önska något till nästa gång, är att det även skulle finnas vegetarisk korv om det är möjligt. Fint med olika hembygdsstånd också. Jag köpte förresten en röd matta som jag är så glad över! Vi ses nästa år.

- Vi tyckte att det, som vanligt, var ett trevligt och familjärt arrangemang. Fint med loppmarknad och försäljning av hantverk, trädgårdsprodukter, mm. Generöst program med varierad musik. En liten, mysig stämma med stort hjärta.

-En för mig härlig, välkomnande stämma och dessutom kul. Det var väldigt många spelmän i år. Programmet blev fullt i förväg. Går det få till anmälan till scenspel på plats också?

Bernt Olsson i Malmköping

Riksspelmannen, läraren, språkvårdaren, humanisten och mångas vän Bernt Olsson är död.

Det var nog på 70-talet. Bernt och Birgitta Olsson dansade folkdans i Malmabygdens Folkdanslag och vid något tillfälle var han avundsjuk på spelmännen. Den som ändå kunde spela fiol…

Jag kan lära dig, sa spelmannen Sören Olsson, och så blev det. Men det räckte inte med fiolspel, han lärde sig spela durspel också. Gammelharpa och stråkharpa lärde han av Styrbjörn Bergelt och 1990 blev han riksspelman *–för utmärkt spel på stråkharpa*.

Malmköping är ett starkt fäste för den sörmländska folkmusiken och givetvis blev han med i det lokala musiklivet, bland annat i folkmusikgruppen *Malmabygdens B-lag*.

Mitt samspel med Bernt började nog på 80-talet när vi, tillsammans med spelmannen och konstnären Matts Mattsson i Mellösa, grävde oss ner i 1700-talets polonesser och menuetter.

Folkmusikgruppen Simmings uppstod 1986 ur en spelning i Strängnäs, när Sörmlands museums folkmusikutställning *Trollfiol och syndaskrynkle* skulle invigas. Fem spelmän (senare sju) spelade under tio år på otaliga platser inom och utom landet. Efter Simmings spelade Bernt i *Sörmländska lekare*, *Kapellet Spiskroken* och *Malmabygdens spelmän*.

Våra träffar fylldes inte bara med musik. Bernts breda kunskap och underfundiga humor vinklade våra samtal åt alla möjliga håll. På en spelning började han berätta om substantivens genus – sola, stola är hon, bordet, månen är han. Talla for opp mä rota, står det i en visa, men alla träd är han, sa Bernt. Det blev en stor diskussion med publiken.

Bernt Olsson var en av stiftarna till språkföreningen *Nya Tungomålsgillet,* som häcklade svengelska uttryck med löjets makt. Latin intresserade Bernt. Han läste Harry Potter på latin och en gång när jag besökte honom, hade han satt latinska namnlappar på saker i hela lägenheten. Böcker var hans vänner och en gång tog han fram en tegelsten och förklarade att boken var en av världens tråkigaste. Få har orkat igenom den till slutet. Den ska jag läsa, sa Bernt.

Bernt blev 87 år gammal. Hans musik ljuder idag på nätet, men hans infall och hans godmodiga skratt hörs inte längre. Jag saknar dig, Bernt!

Arne Blomberg

Bernt Olsson var konstnären Matts Mattssons favoritmotiv.
Här i gjutjärn med stråkharpa, gammelharpa och durspel.

OM UPPTECKNARE OCH UPPTECKNINGAR

Vi har en oändlig mängd melodiuppteckningar i våra arkiv.

Det är allt från gamla spelmansböcker till mer eller mindre professionella uppteckna res samlingar, så vi har en ganska god bild av vad som spelades. Men merparten ger inga, eller väldigt vaga, upplysningar om hur det spelades.

Tempobeteckningar saknas oftast, legaton och rytmiseringar följer ofta en standardmodell, allt i det vällovliga syftet att hinna med så mycket som möjligt, man var ute ”fem i tolv” när det gällde att rädda melodiskatten.

Få melodiinsamlare hade tid att träffa en spelman mer än en gång och många speglade inte spelmannens hela repertoar. Man gjorde ett urval och koncentrerade sig på det man ansåg vara värdefullt.

Man kan också fråga sig om upptecknaren noterade det han hörde, det han ville höra eller det han tyckte sig höra.

En i Sörmland verksam upptecknare fick på 1960-talet möjlighet att använda bandspelare vid sina besök hos spelmän. Det underlättade väldigt mycket, sa han.

”Nu kan jag sitta hemma, lyssna på inspelningen och skriva ned låtarna”.

Inspelningarna finns i arkivet och hans nedteckningar är publicerade.

Jag har lyssnat på några av inspelningarna och jämfört med den nedskrivna notbilden.

Spelmannen spelar låtarna två eller tre gånger, med små förändringar i stråk, melodi och ornamentik varje gång. Jag har full förståelse för att man då, som upptecknare, måste välja en version. Det som inte syns i notbilden är musikantens sätt att variera sitt spel genom förändringar i ornamentik, klang, melodik, rytmik och dynamik.

Kanske tur det då en sådan notbild skulle bli så svårläst att en genomsnittlig notläsare avstår att spela låten. Bättre då att ha en grundmelodi som man kan sätta sin egen prägel på. Som stora spelmän genom historien alltid gjort.

Det här problemet, om det nu är ett problem, uppmärksammades redan på 1960-talet av hälsingespelmannen Sven Härdelin. 1969 gav Hälsinglands Spelmansförbund ut hans låtskola där han upptecknat ett antal låtar på två sätt. Dels en normal uppteckning som vi är vana att se den, dels en mycket noggrann version som visar hur spelmannen verkligen spelade vid det tillfället. Intressant att se skillnaden mellan versionerna.

I Sörmland har insamling av spelmanslåtar pågått sedan 1800-talet. Organisterna Pontus Schwalbe och Anders G. Rosenberg var föregångsmän. Sedan kommer K.P. Leffler runt sekelskiftet 1800-1900 med Folkmusik från norra Södermanland, ett verk som sannerligen lämnar mycket plats för utförarens egen musikaliska fantasi.

Gustaf Wetter, Olof Andersson och Nils Dencker har under 1900-talet gjort stora insatser på området.

Där vill jag nog hålla Nils Denckers uppteckningar som mest intressanta när det gäller utförandet av musiken.

Här vill jag dock framhålla en annan upptecknare, Flodaspelmannen C.G. Axelsson.

C.G. Axelsson och Albert Boström

I Floda med angränsande socknar fanns under 1800-talet många spelmän som ansågs som mycket skickliga. Lars Erik Segerberg (1778-1823) utsågs 1795 till organist i Floda kyrka. Han tog sig an unga ”obemedlade” pojkar med fallenhet för musik och lärde upp dem. Kanske har vi där grunden till det rika musikliv som kom att florera i och runt om Floda.

Spelmän som Albert Boström, Karl Viktor Ahlberg, Lars Erik Ersson, Fredrik Wilhelm Larsson, Lars Erik Larsson, Konrad Leonard Hellqvist m.fl. var högt ansedda musikanter. Den sistnämnde flyttade runt sekelskiftet18-1900 till Östergötland. Hans låtar finns i Sv.Låtar Ö-götland.

Albert Boström (1854-1931) var född i torpet Trosa under Gimmersta i Julita.

Han var murare till yrket och bosatte sig vid Himlinge i Floda. Som ung spelman hade han spelat med August Widmark. ”Albert i Trosa är en riktig spelman och ingen bondfilare” lär Widmark ha sagt om den då 14-årige Albert.

Under senare delen av 1800-talet och början av 1900-talet var Albert Boström den mest ansedda spelmannen i trakten.

Albert spelade ofta tillsammans med sina söner Ivar och Bernhard. Alla tre spelade fiol.

Till denna trio slöt sig en ung musikant, Carl Gustaf Axelsson (1892-1975) från Hägerbo, Floda.

Han spelade vid den tiden gitarr. Han hade först ett munspel och fick som sjuåring en fiol. Men han kunde inte stämma den och hade ingen som kunde lära honom. I stället började han spela gitarr. Den hade han fått av en frälsningssoldat från Katrineholm.

Nåväl, han köpte så småningom en fiol på postorder och fick hjälp av Albert Boström att hantera den. C.G. och Albert spelade sedan ihop under många år.

C.G. tecknade upp delar av Alberts repertoar. Han hade ju de ideala förutsättningarna för en upptecknare. Han träffade och spelade regelbundet ihop med Albert under många år.

Han hörde låtarna om och om igen över lång tid. Han var noggrann intill pedanteri, titta bara på G-klavarna i notexemplen. För den som vill se mer av C.G.-s uppteckningar efter Albert Boström och andra Flodaspelmän så finns de i spelmansförbundets nätarkiv.

C.G. tecknade inte bara ner låtar efter A.B. Från sin mor ärvde han en mängd visor och polskemelodier. Från vissångerskan Ida Johansson upptecknade han ett stort antal visor.

Mer om henne finns att läsa i 1969 års julnummer av Sörmlandslåten.

C.G. var dessutom med och bildade Sörmlands Spelmansförbund 1925 och var vice ordförande i den första styrelsen.

Han tecknade också ner låtar efter andra spelmän i trakten och gav ut ett låthäfte med egna kompositioner.

De exempel av hans uppteckningar jag valt att ta med här är ur Albert Boströms repertoar.

Musikexempel på kommande sidor.

/Ingvar Andersson

CG Axelssons uppteckningar på hemsidan

Nu över till musikexemplen.

Ex. 1:1 Polska efter Karl Gustav Sjögren, tryckt i Folkmusik från norra Södermanland.

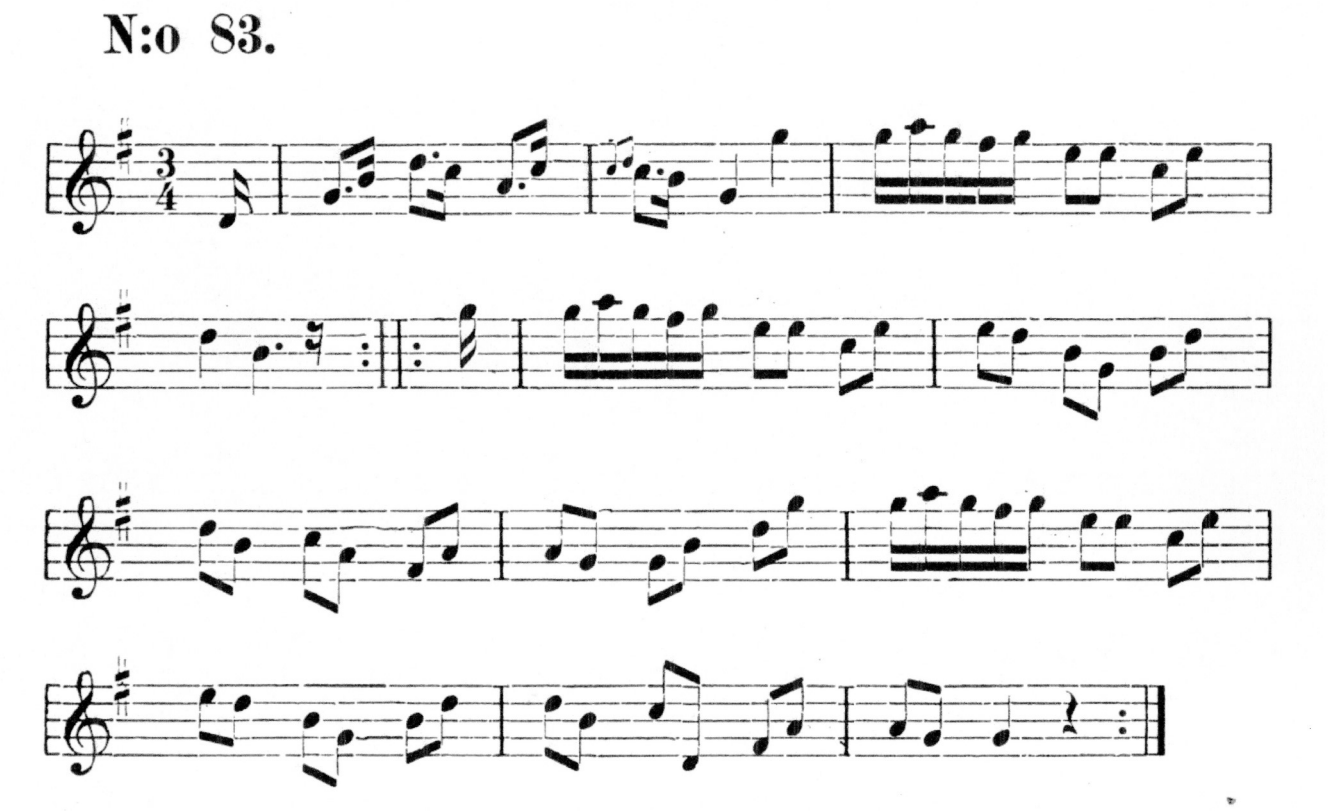

Ex 1:2 Polska spelad av Gunnar Sjögren, upptecknad av Gustaf Wetter. **Ex.1:3** på nästa sida är min uppteckning efter samma bandinspelning.

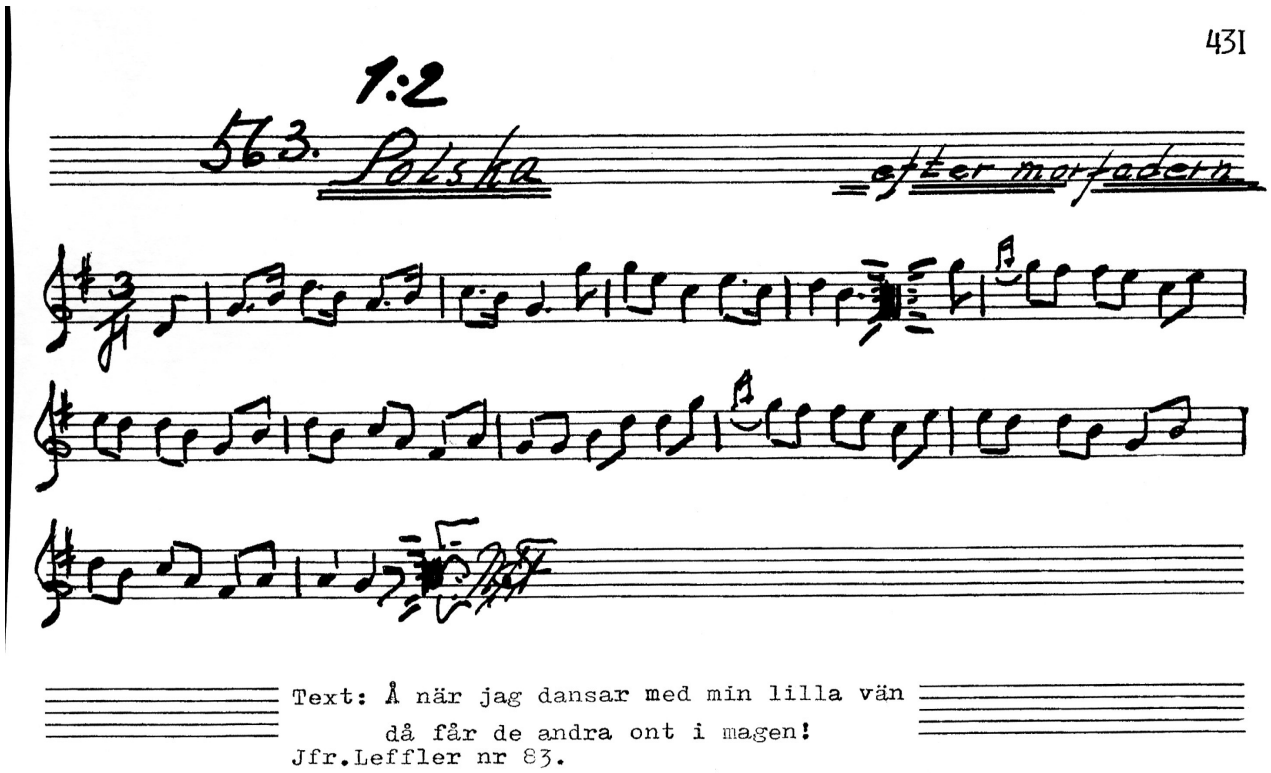

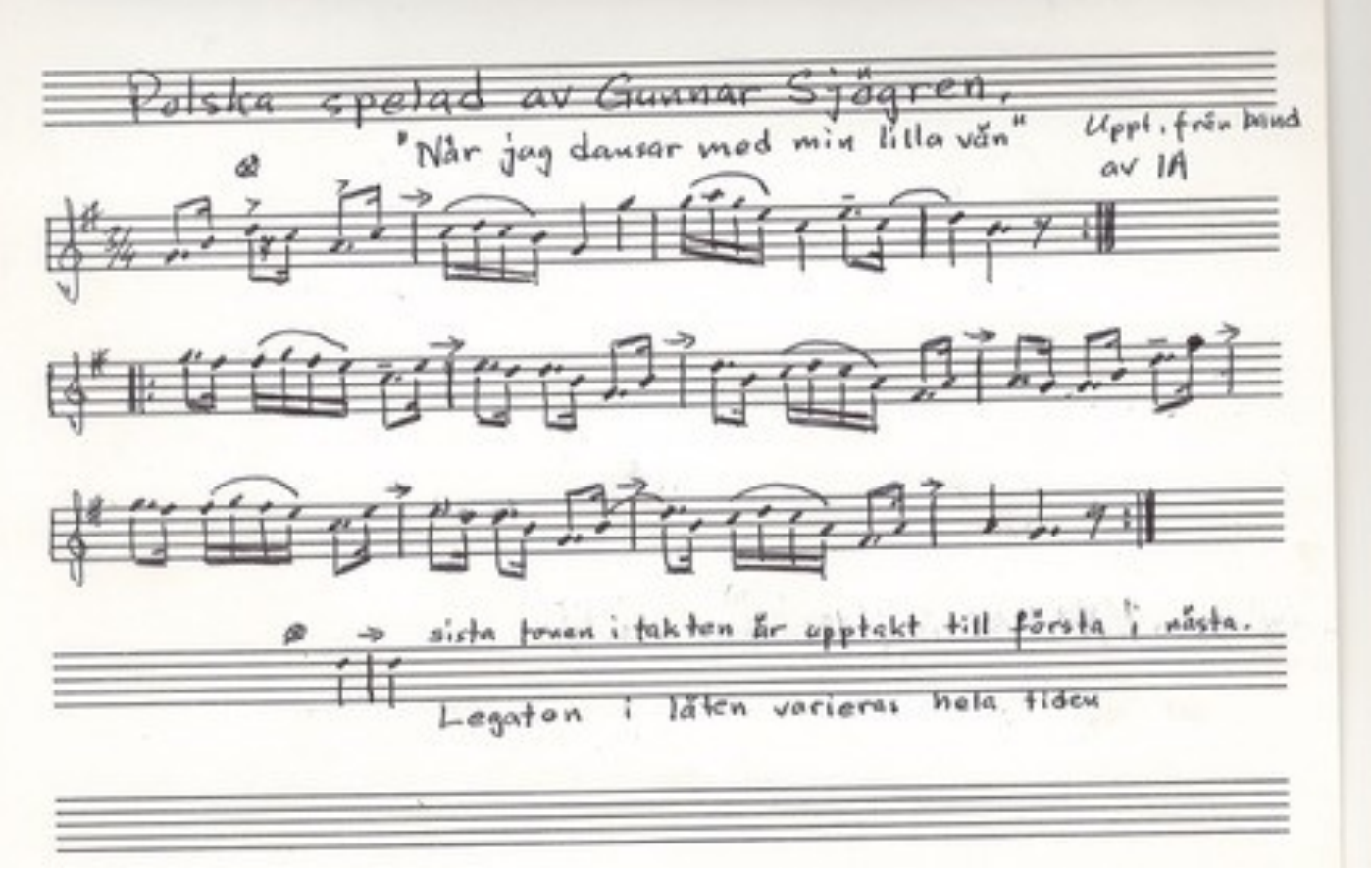

Ex.1:3

Ex. 2. Albert Boströms notskrift. Ur en honom tillhörig notbok. Det rytmiska i notbilden lämnar på sina håll en del övrigt att önska. Intressant är första reprisen som verkligen är detaljerad.

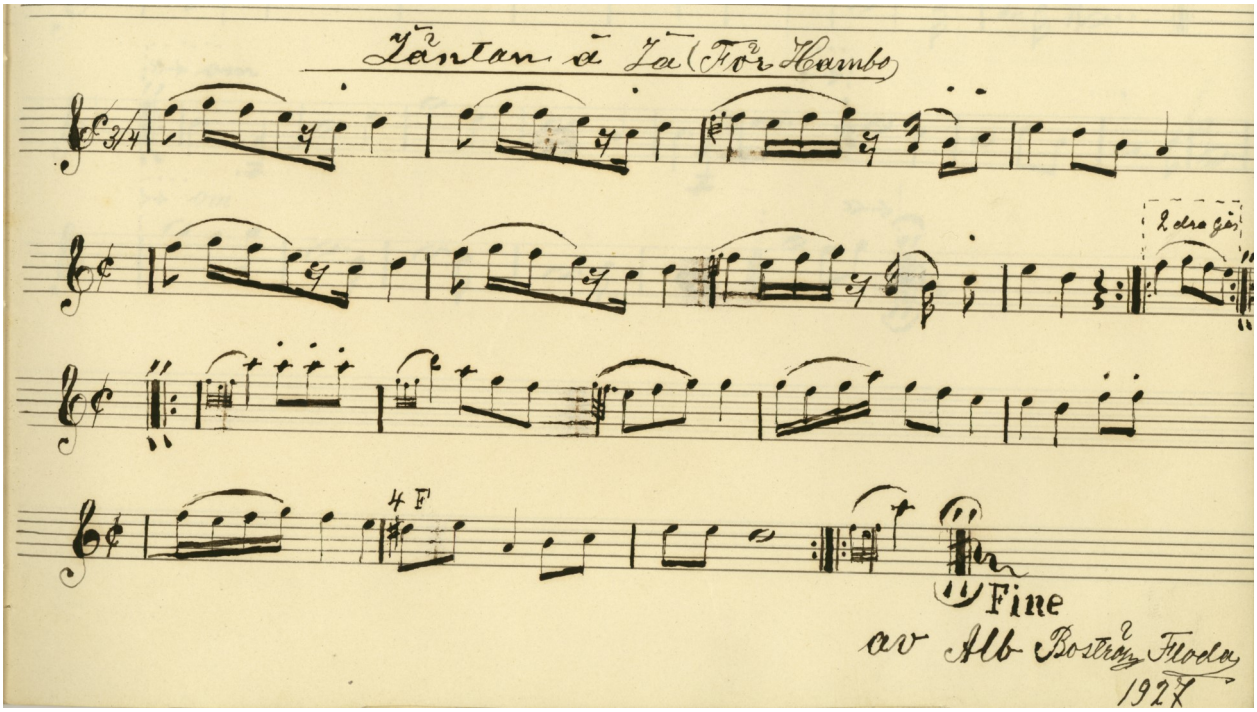

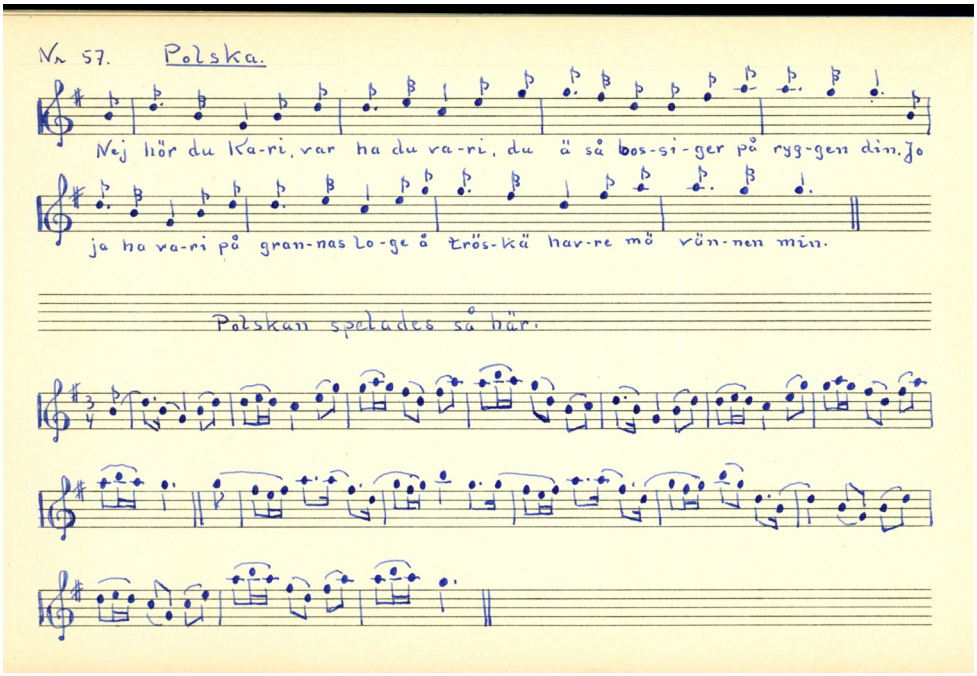

Ex. 3

Nej hör du Kari, sångversion och Albert Boströms spelversion av den populära polskan. Uppteckнad av C.G. Axelsson

Ex. 4

Vals. En populär vals som jag sett i flera notskrifter. I Sörmland finns en version från Österåker. I Sv.Låtar Närke finns också en version efter spelmannen Carl Viktor Rulin i Lerbäck. Enligt honom kom valsen från en sörmlandsspelman som hette Widmark.

Valsen kallades där för Flodavalsen.

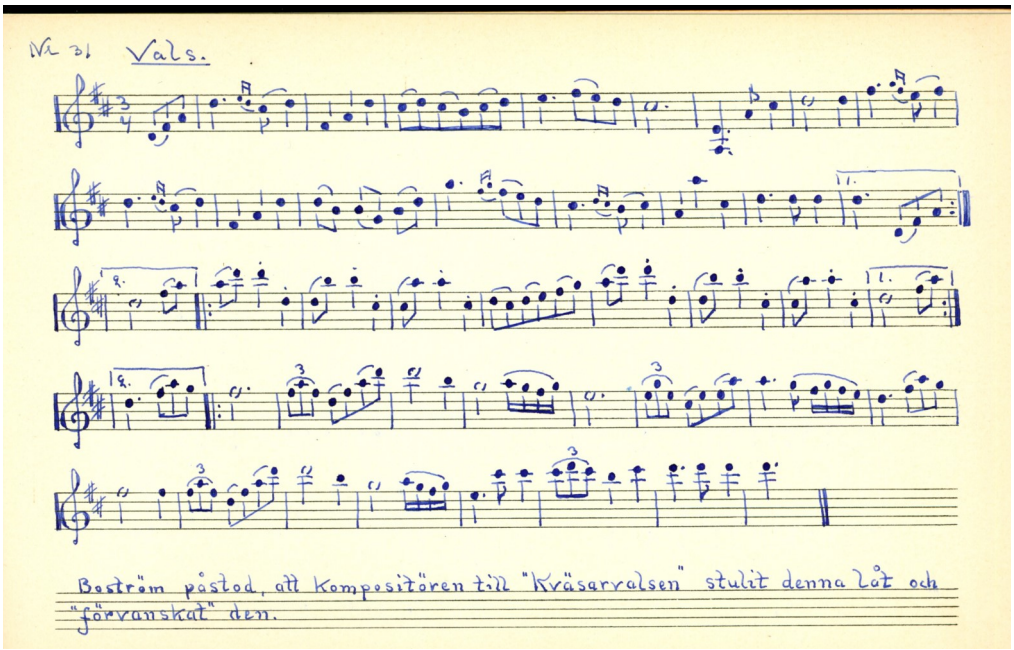

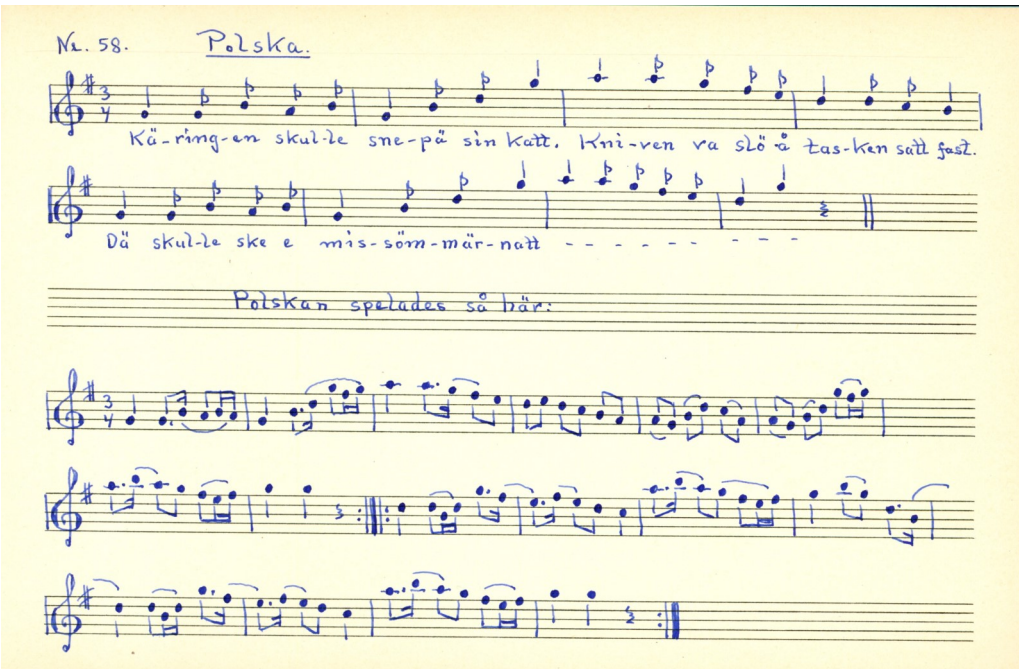

Ex. 5

Ännu en visa och polska i sång och instrumentalversion efter Albert Boström. Uppteckнad av C.G. Axelsson

Den lille Pehr Stabbe vandrade riket omkring

Twenne
Nya och Lustiga
Wisor,
Den Första:
Om Lilla Pehr Stabbe,
Hurulledes Han
Wandrade omkring Landet med
Sjungande och Spelande i Fleuten,
Hade Wisor och Historier at sälja.

För många år sedan hade jag köpt ett vackert inbundet exemplar av August Fredins Gotlandstoner. Jag spelade och läste från pärm till pärm. När jag kom till variantregistret längst bak i boken var det en mycket imponerande läsning. Vår skicklige låtuppteckna och skribent Nils Dencker på Åsa folkhögskola hade sammanställt detta utur sin stora kunskap. Då fastnade jag inför en uppgift om den ”Lille Pehr Stabbe” och undrade förstås vem han var som hade varit verksam på flera orter i Sörmland. Dencker tolkar det som att Stabbe är född i Halla socken i Sörmland, men det kommer senare att visa sig att hans vagga stod i Fässbergs socken i norra Halland.

I samband med att släktforskaren Lars Erik Larsson tog fram uppgifter om ”sörmländska spelmän under trehundra år” *(tillgänglig på vår hemsida)* bad jag honom att försöka hitta uppgifter om den flöjtspelande visförsäljaren. Han nämner Stabbe i förteckningen men gick bet på att hitta ytterligare uppgifter. Flera år senare beställde jag från Visarkivet fram kopior på det berättande skillingtrycket, som är ett av våra äldre bevarade skillingtryck, tryckt i Örebro 1792. Nu i nådens år 2022 var det dags att söka nya uppgifter. Jag ville få fram någon tänkbar melodi till visan om honom. Möjligen är den diktad av honom själv eller någon i hans samtid. Genom att läsa lite noggrannare i verserna kunde jag bättre tidsbestämma hans verk. Där diktas om kungen och drottningen, vilka de nu var, men när det kommer till prinsen Fredrik Adolf så måste det handla om slutet av 1700-talet. Denne var yngste son till Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika samt Gustaf den tredjes bror. Nu blev mannen bredvid mig i soffan intresserad och började söka upplysningar längs nätets landsvägar såsom Kungliga bibliotekets inskannade tidningar. Där kom ganska snart ett resultat på sökningen enbart på namnet. I en notis i Post- och Inrikes tidningar 7 juni 1815 kunde vi läsa denna kungörelse:

> *Vandrande mannen Per Olsson, född i provinsen Halland, och för allmänheten känd under tillnamnet lilla Per Stabbe, avled efter nära fem års vistande hos undertecknad sistlidna januari månad på överstelöjtnantsbostället Wången uti en ålder av 79 år, dess kvarlåtenskap var ingen.*
>
> *Claes Koskull.*

I dödboken från Alsens församling, Jämtlands län, låter baron Koskull prästen göra denna anteckning:

> *Gamla drängen Pehr Olofsson Stabbe, var född år 1736 uti Norra Halland: Fadren Torparen Olof Pehrsson och Hustru Elin Pehrsdotter från Burås. Wandrade Riket omkring med Wisor och små tryckta Historier. Sedan Åldren tilltog, minne och krafter aftogo, nödga-des Pehr Olsson hos hvar och en begära sitt Bröd, intill dess han för 5 år sedan blef uptagen uti Herr Baron Koskulls Hus, hvarest han njutit Bröd och skjötsell i dödagarna. Upförde sig stilla och Beskedligt. Sjukdom: Ålderdoms Bräcklig Ålder 79 år.*

Not:
Burås är beläget i närheten av Mölndal

På Kungliga Musikaliska Akademiens hemsida finns följande upplysning:

> *Claes Didrik Koskull, född 2 juni 1755, död 13 november 1816, var en svensk friherre och officer. Koskull utnämndes till överste i armén 1810. Han var medlem av Par Bricole samt invaldes som ledamot nummer 210 i Kungliga Musikaliska Akademien den 19 februari 1802.*

Överstelöjtnantsbostället Åberg i Wången

Ledamoten av KMA baron Claes Didrik Koskull tar alltså hand om den åldrande Per Stabbe som på äldre dagar verkar varit stadd på tiggarstråt. Denne blir upptagen i hans hus och omskött där till döddagar. Där bor Stabbe ståndsmässigt på bostället för Jämtlands regementes befälhavare. Baron Koskull var ogift men hade en hushållerska från bygden född i Rödön, Hedvig Magdalena Planting Bergloo. När hon avlider på Wången i Alsens socken 1821 skrivs många lovord om henne och man anar hur väl hon tagit hand om Pehr Stabbe på ålderns höst.

Hur baronens och vissångarens vägar möttes får vi aldrig veta, men låt oss förmoda att det är tack vare baronens kunskap och intresse kring sång och musik

som får honom att ömma för den gamle sångaren och visdiktaren. Det är rörande läsning; både den omfattande anteckningen i socknens dödbok och inte minst hans annons i inrikestidningarna. Där kunde de som undrat få veta vart han tagit vägen när han inte längre dök upp på gator, torg och marknader runt om i landet.

När vi först möter den lille Per Stabbe i dikterna är han ung och rider på sin bruna häst. Han sjunger, trallar, spelar på flöjten och ropar ut de visor han har att sälja. Här nämner man också om att han är småväxt. De sörmländska orter han besöker är Strängnäs, Tunafors, Snappertorp i Eskilstuna och Kvicksund. Förutom visorna, de så kallade skillingtrycken, tillverkar och säljer han också hakar av mässingstråd som brukas i många klädesplagg. Öl, brännvin, vin och tobak flödar. En och annan flicka faller för hans trivsamma person vilket bland annat skildras i en uppteckning från Småland av C.E. Södling:

Ja, när som Per Stabbe i luren börjar klinga,
ett spel som han varje morgon pläga ha,
då börja byens flickor till att hoppa och springa,
och önska sig en sådan fästman att ha.

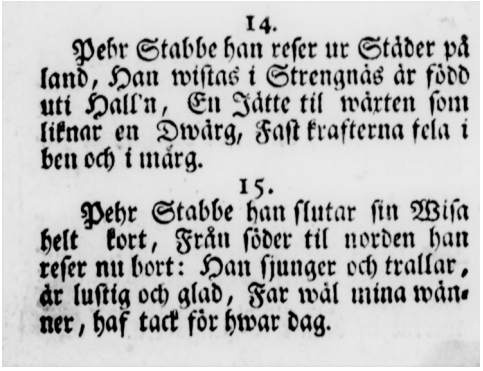

14.
Pehr Stabbe han reser ur Städer på land, Han wistas i Strengnäs är född uti Hall'n, En Jätte til wärten som liknar en Dwärg, Fast krafterna fela i ben och i märg.

15.
Pehr Stabbe han slutar sin Wisa helt kort, Från söder til norden han reser nu bort: Han sjunger och trallar, är lustig och glad, Far wäl mina wänner, haf tack för hwar dag.

I en dikt ur tidningen Nyköpings Veckotidningar 1784 beskrivs en marknad. Vi får möta en brokig skara människor som tycks vara lokala förmågor, men även en tillrest utrikisk man som antagligen visar ett tittskåp. Även här förekommer den lille Per Stabbe som gnolar, skriker, trallar och sjunger. En intressant detalj är hur det spelas ”Pålskor och minetter” på alla krogar och att dessa lärs ut. Att bondjäntorna struttar är måhända inte en så fördelaktig beskrivning av dansen som tråds.

Några verser ur skillingtrycket om Per Stabbe återfinns bevarade i uppteckningar av Carl Erik Södling från 1800-talets Småland (finns på Visarkivet) samt i samlingen Gotlandtoner, www.gotlandstoner.se, där de upptecknades 1896 efter Lena Olson i Linde. Utmärkt hjälp har jag fått från Visarkivet när jag efterfrågat möjlig melodi till detta skillingtryck. I den omfattande avhandling ”Skillingtryck”, som sammanställdes av mångåriga medarbetaren Margareta Jersild, finns uppgifter om att visan om Per Stabbe kan sjungas på samma melodi som ”Min sötaste Jesus” och ”Ett tusen sjuhundra å sextiotri”.
- Men jag har inte lyckats hitta något spår av min sötaste Jesus, skriver en nutida medarbetare.

Hela visan finns som ovan nämnt på Visarkivet. Vad ska vi tro om formuleringen i visans fjortonde vers? Vill han säga farväl och berätta att han reser norrut i sällskap med baron Koskull?

Per Stabbe han slutar sin visa helt kort
Från söder till norden han reser nu bort.
Han sjunger och trallar, är lustig och glad
Farväl mina vänner, hav tack för var dag!

/Christina Frohm

En visa jag sjunger helt lustig och käck

Melodi bearbetat från Carl Erik Södlings uppteckning Västervik 1800-tal

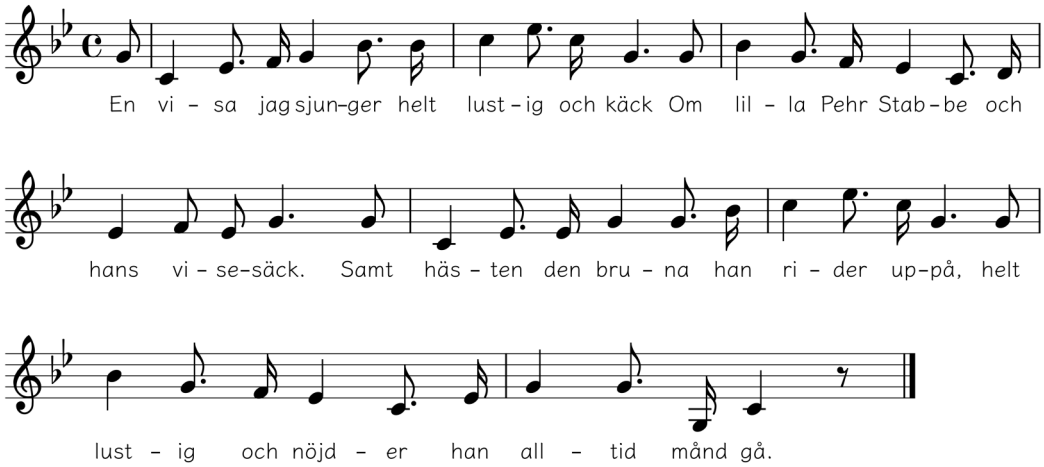

Melodi ***”Ettusen sjuhundra …”*** med inkopierad text från ***”En visa jag sjunger…”***

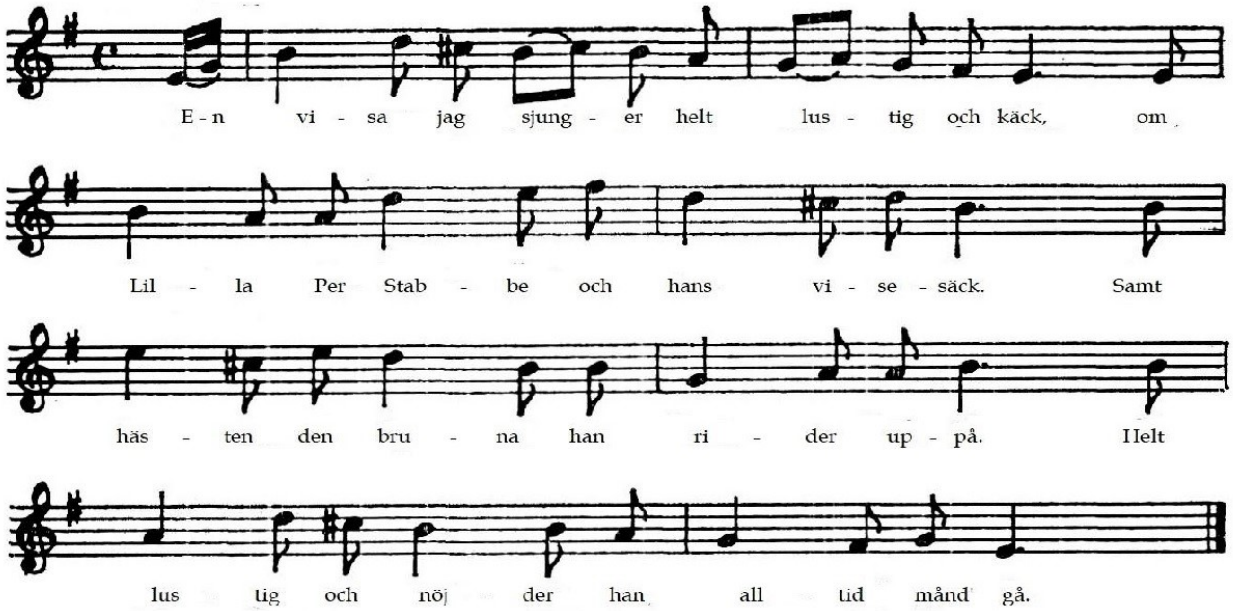

I två andra uppteckningar av C.E. Södling, 1800-t, återvinns denna strof med olika sista rad:

Ja, när som Per Stabbe i luren börjar klinga,
ett spel som han varje morgon pläga ha,
då börja byens flickor till att hoppa och springa,
och önska sig en sådan fästman att ha.
(och tycka att hans toner de klinga så bra.)

Om Lilla Pehr Stabbe,

Huruledes han Wandrade omkring Landet med Sjungande och Spelande i fleuten,
hade wisor och historier at sälja.
Kan sjungas under flere egna behageliga Melodier.
Tryckt nu nyligen.

1.
En wisa jag sjunger helt lustig och kjäck
Om lilla Pehr Stabbe och hans Wise-säck,
Samt hästen den bruna han rider uppå,
Helt lustig och nögder han altid månd´ gå.

2.
Om qwällen han kommer och wänligen ber;
Låt upp kära Moder och lån mig qwarter,
At jag må få hwila min uttrötta kropp.
Och sedan i morgon helt lustig stå opp.

3.
Den lilla Pehr Stabbe har sådant maner,
Han sjunger och trallar, han skrattar och ler:
Han handlar med wisor och annat ibland,
Och söker sig födan med ärliger hand.

4.
Uppå Herregårdar han säjer och til,
Historier och Wisor han der sälja will,
I Byar hos Bönder han reser omkring,
Och beder om foder för bruna hästen sin.

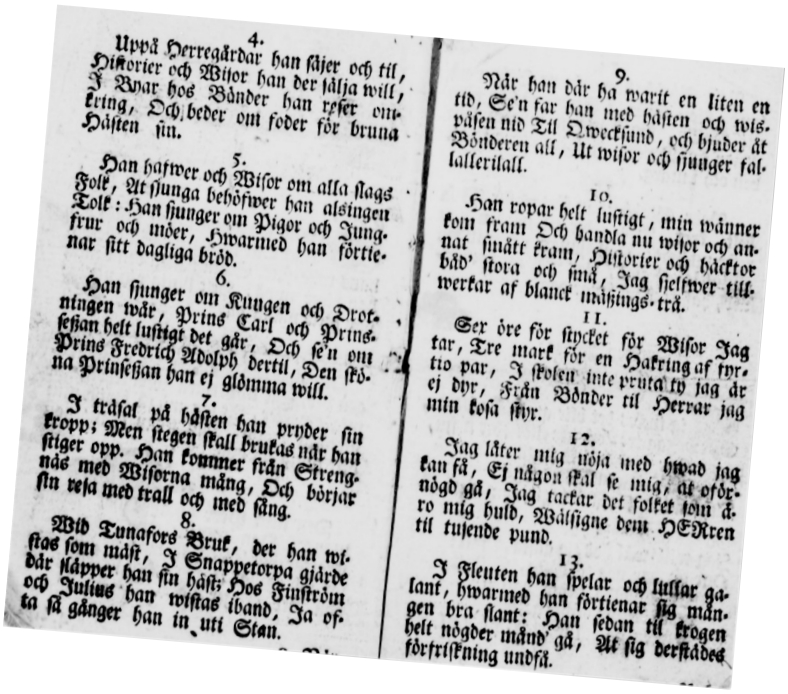

4.
Uppå Herregårdar han säjer och til, Historier och Wisor han der sälja will, I Byar hos Bönder han reser omkring, Och beder om foder för bruna Hästen sin.

5.
Han hafwer och Wisor om alla slags Folk, At sjunga behöfwer han alsingen Tolk: Han sjunger om Pigor och Jungfrur och möer, Hwarmed han förtienar sitt dagliga bröd.

6.
Han sjunger om Kungen och Drotningen wär, Prins Carl och Prinsessan helt lustigt det går, Och se'n om Prins Fredrich Adolph dertil, Den sköna Prinsessan han ej glömma will.

7.
I träsal på hästen han pryder sin kropp; Men stegen skall brukas när han stiger opp. Han kommer från Strengnäs med Wisorna mång, Och börjar sin resa med trall och med sång.

8.
Wid Tunafors Bruk, der han wistas som mäst, I Snappetorpa gjärde där slåpper han sin häst; Hos Finström och Julius han wistas iband, Ja ofta så gånger han in uti Stan.

9.
När han där ha warit en liten en tid, Se'n far han med hästen och wispäsen nid Til Qweckjund, och bjuder åt Bönderen all, Ut wisor och sjunger fallallerilall.

10.
Han ropar helt lustigt, min wänner kom fram Och handla nu wisor och annat smått kram, Historier och häcktor båd' stora och små, Jag sjelfwer tillwerkar af blanck mässings-trå.

11.
Sex öre för stycket för Wisor Jag tar, Tre mark för en Hakring af syrtio par, I skolen inte pruta ty jag är ej dyr, Från Bönder til Herrar jag min kosa styr.

12.
Jag låter mig nöja med hwad jag kan få, Ej någon skal se mig, at oförnögd gå, Jag tackar det folket som åro mig huld, Wälsigne dem HERren til tusende pund.

13.
I Fleuten han spelar och lullar galant, hwarmed han förtienar sig månghelt nögder månd' gå, At sig derstädes förfriskning undfå.

5.
Han hafwer och Wisor om alla slags Folk,
At sjunga behöfver han alsingen Tolk:
Han sjunger om Pigor och Jungfrur och möer,
Hwarmed han förtienar sitt dagliga bröd.

6.
Han sjunger om Kungen och Drotningen wår,
Prins Carl och Prinsessan helt lustigt det går,
Och se'n om Prins Fredrich Adolph dertil,
Den sköna Prinsessan han ej glömma will.

7.
I träsal på han pryder sin kropp;
Men stegen skall brukas när han stiger opp.
Han kommer från Strengnäs med Wisorna mång,
Och börjar sin resa med trall och med sång.

8.
Wid Tunafors Bruk, der han wistas som mäst,
I Snappetorpa gjärde där släpper han sin häst;
Hos Finström och Julius han wistas ibland,
Ja ofta så gånger han in uti Stan.

9.
När han där ha warit en liten en tid,
Se'n far han med hästen och wispåsen nid
Til Qwecksund, och bjuder åt Bönderen all,
Ut wisor och sjunger fallallerilall.

10.
Han ropar helt lustigt, min wänner kom fram
Och handla nu wisor och annat smått kram,
Historier och häcktor båd' stora och små,
Jag sjelfwer tillwerkar af blanck mässings-trå.

11.
Sex öre för stycket för Wisor Jag tar,
Tre mark för en Hakring af fyrtio par,
I skolen inte pruta ty jag är ej dyr,
Från Bönder til Herrar jag min kosa styr.

12.
Jag låter mig nöja med hwad jag kan få,
ej någon skal se mig, at oförnögd gå,
Jag tackar det folket som äro mig huld,
Wälsigne dem HERren til tusende pund.

13.
I Fleuten han spelar och lullar galant,
hwarmed han förtienar sig mången bra slant:
Han sedan til krogen helt nögder månd' gå,
At sig derstädes förfriskning undfå.

14.
Pehr Stabbe han reser ur Städer på land,
Han wistas i Strengnäs är född uti Hall'n,
En Jätte til wäxten som liknar en Dwärg,
Fast krafterna fela i ben och i märg.

15.
Pehr Stabbe han slutar sin Wisa helt kort,
Från söder til norden han reser nu bort:
Han sjunger och trallar, är lustig och glad,
Far wäl mina wänner, haf tack för hwar dag.

Marknaden *(ur Nykäpings veckoblad 1784)*

Uj! Hwad donar för mitt öra?
Hwad för buller tycks mig höra?
Hwad för sorl uppå wårt Torg?
Trumman går och folket löper
Janna säljer, Bertil köper
Rara Wafflor ur en korg.

Philis trippar sipp och nätter,
Iris wackra lökar sätter,
Kjersti troget följer Pär.
Cloris i sin fägring prålar,
Dess förtjusta skönhets-strålar
Gjör en knämjuk Bacchus kär.

Elsa tar sin Jöns i Råcken,
Efter följer hela skocken
Be och tigga utan mått
Kom i håg hwad du ha låfwa!
Jösse ge oss marknads-gåfwa
Trå den nåra än ha fått.

Kring ett öhlstop några surra,
För hwar sup de ropa hurra,
Sjunga, dansa, tumla kull,
Wenus informerar sången,
Bacchus exercerar gången:
Hopp sa'n! Hej sa'n! Mats är full!

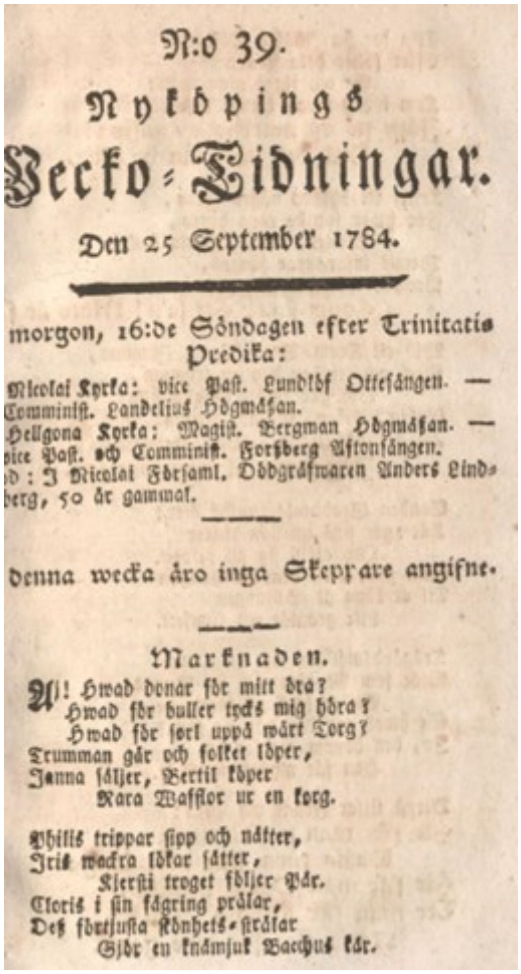
N:o 39.
Nyköpings
Wecko-Tidningar.
Den 25 September 1784.

morgon, 16:de Söndagen efter Trinitatis
Predika:
Nicolai Kyrka: vice Past. Lundblf Ottesängen. —
Comminist. Landelius Hdgmässan.
Hellgona Kyrka: Magist. Bergman Hdgmässan. —
vice Past. och Comminist. Forsberg Aftonsängen.
d: I Nicolai Förs. Dödgräfwaren Anders Lindberg, 50 år gammal.

denna wecka äro inga Skeppare angifne.

Marknaden.
Uj! Hwad donar för mitt öra?
Hwad för buller tycks mig höra?
Hwad för sorl uppå wårt Torg?
Trumman går och folket löper,
Janna säljer, Bertil köper
Rara Wafflor ur en korg.

Philis trippar sipp och nätter,
Iris wackra lökar sätter,
Kjersti troget följer Pär.
Cloris i sin fägring prålar,
Dess förtjusta Skönhets-strålar
Gjör en knämjuk Bacchus kär.

Wid ett Kram-Bord står en Gumma.
Tjock och trinder som en trumma,
Och har smått af alla slag;
Russin, Fikon, Nålar, Flinta:
Kom å handla, war geswinta,
Ingen ger så nog som jag.

Bonden Grabbtals Lutfisk äter:
Kär`ngar sins emellan träter
Och afklå sig all respect,
Lilla Sprätten drar up pungen
Til at köpa åt Sötungen
Lite granlåt och Confect.

Trägårdsmästarn wid en tunna
Står som Munken wid sin Nunna:
Poikar prof på snatta ge.
Se hwad tar den där sig före?
Jo, den honom ger sex öre
Han får mycket artigt se.

Derpå tittar Frans och Pelle:
Hir får man se Mariselle
Dassis turn stur oder lang:
Hir får man Paris Peskåde,
Ter man får Colique af Klåde;
No är slot för tene gang.

Jens i ett Gathörn ligger,
Och helt ömkligt pengar tigger;
Men Pehr Stabbe Wisor har,
Gnolar, skriker, trallar, sjunger,
At en gammal kan bli unger,
Sina lungor icke spar.

Böndren handla, göra byten:
Pigor gå med stora knyten;
Lotta stärkter får en smet.
Lilla Ulken får en docka
Och Herr Conrad, liten klocka:
Men Hans Jan en trä trumpet.

Uppå alla Krogar spelas,
Pålskor och Minetter delas
Dem Bondjäntor strutta snält;
Hamnen i sin fägring lyser,
Som med Strömming i sig hyser
Fyrti' wackra Skärkarls-tält.

Prånglare med Hästar byta
Och som hela Karlar skryta.
Gröfsta eder sparas ej:
Denne Häst är ung och duger,
F*n i benet om jag ljuger;
Ska du håndla eller ej?

Se der står ett par Gesäller,
Som ha köpit Carameller
Dem åt Söta Stina ger.
Brända Mandlar, sex-örs hjertan,
Skall fördrifwa hela smärtan.
Brita myser mun och ler.

Mörkret sedan nöjet öker,
Hvar och en sig maka söker,
Alt är fägnande och gladt.
Wackten kommer, de sig dölja
Bak om Stånden, ska jag följa
Dem på spåren? Nej god natt!

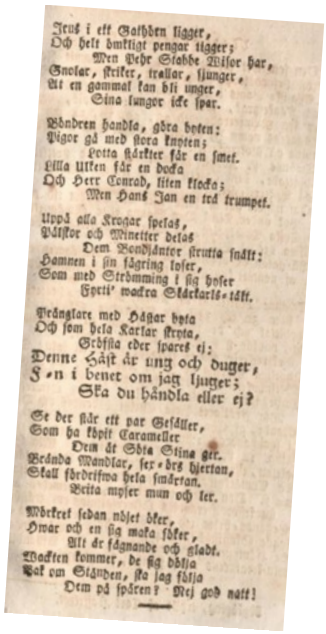
Jens i ett Gathörn ligger,
Och helt ömkligt pengar tigger;
Men Pehr Stabbe Wisor har,
Gnolar, skriker, trallar, sjunger,
At en gammal kan bli unger,
Sina lungor icke spar.

Böndren handla, göra byten:
Pigor gå med stora knyten;
Lotta stärkter får en smet.
Lilla Ulken får en docka
Och Herr Conrad, liten klocka;
Men Hans Jan en trä trumpet.

Uppå alla Krogar spelas,
Pålskor och Minetter delas
Dem Bondjäntor strutta snält;
Hamnen i sin fägring lyser,
Som med Strömming i sig hyser
Fyrti' wackra Skärkarls-tält.

Prånglare med Hästar byta
Och som hela Karlar skryta,
Gröfsta eder sparas ej;
Denne Häst är ung och duger,
F*n i benet om jag ljuger;
Ska du håndla eller ej?

Se der står ett par Gesäller,
Som ha köpit Carameller
Dem åt Söta Stina ger.
Brända Mandlar, sex-örs hjertan,
Skall fördrifwa hela smärtan.
Brita myser mun och ler.

Mörkret sedan nöjet öker,
Hvar och en sig maka söker,
Alt är fägnande och gladt.
Wackten kommer, de sig dölja
Bak om Stånden, ska jag följa
Dem på spåren? Nej god natt!

Känner du till Eklund från Trosa?

Det kom en fråga till arkivet från Göran Andersson på Öland:

”Efter min farfar Vilhelm Andersson, Laggarbo, Tunabergs församling, har jag ett foto från 1935, där han spelar fiol med en Eklund från Trosa.
"Ville" står till vänster och Eklund till höger på fotot, som är taget i Kjestorp (Kestorp) i Tunabergstrakten.
Går det att ta reda på vem Eklund var?”

Kjestorp 1935 W Andersson, Laggarbo och Eklund från Trosa

Jag har letat i arkivet men inte hittat något. Så nu vänder jag mig till Sörmlandslåtens läsekrets: Vet du något om Eklund från Trosa?
Hör i så fall av dig till sormlandslaten@sormlandsspel.se

/Kerstin Lanbeck Vallén

Zornveckan i Linköping

Årets uppspelningar för zornmärket ägde rum i Linköping i början av augusti. Under veckan bjöds också ett innehållsrikt program med konserter, dans, buskspel mm. Utmärkelserna delades ut vid riksspelmansstämman i Gamla Linköping 13 augusti. Flera av SSF:s medlemmar belönades och vi fick tre nya sörmländska riksspelmän. Här kommer namnen och motiveringarna:

Silvermärke och riksspelman:

Alvina Herbinger Rygne, Örebro för uttrycksfullt spel av låtar från Närke.
Foto Zornmärkesnämnden-Anders Ewaldz

Kristina Leesik, Sollentuna för personligt och klangfullt spel av låtar från Södermanland.
Foto fam. Leesik

Henrik Lindberg, Nyköping för skickligt och variationsrikt spel av låtar från Södermanland.
Foto Kerstin Lanbeck Vallén

Diplom efter bronsmärke tilldelades Magnus Dürr från Huddinge för rytmiskt och dansant spel på kontrabasharpa.

Bronsmärke fick Emma-Teres Tjernström från Motala för gott spel av låtar från Södermanland.

Varma gratulationer till alla från red!

Alla nya riksspelmän, foto Zornmärkesnämnden-Anders Ewaldz